Originalni naučni rad
UDK:371:621.39-057.874
DOI:10.7251/ZND2601067J

IZMEĐU EKRANA I UČIONICE: OBRASCI PONAŠANJA UČENIKA PRI KORIŠTENJU MOBILNIH TELEFONA TOKOM NASTAVE I ODMORA

***Prof.dr Draženko Jorgić*[18]**
Filozofski fakultet,
Univerzitet u Banjoj Luci

***David Blagojević*[19]**
Filozofski fakultet,
Univerzitet u Banjoj Luci

Apstrakt: *Mobilni telefon postao je sveprisutni element savremenog školskog života. Uprkos sve češćim institucionalnim zabranama i preporukama međunarodnih organizacija za ograničavanje upotrebe pametnih telefona u obrazovnom okruženju, djeca i mladi nastavljaju koristiti ove uređaje u raznovrsnim situacijama — od praćenja društvenih mreža tokom nastave do povlačenja u digitalnu izolaciju za vrijeme odmora. Teorijski okvir rada utemeljen je na ekobihevioralnom i socioekološkom pristupu (Bronfenbrenner), uz oslanjanje na savremenu literaturu o nomofobiji, digitalnoj zavisnosti i fabingu. Istraživanje je sprovedeno kvalitativnom metodom fokus grupe sa pet učenika različitih uzrasta jedne osnovne škole u Republici Srpskoj. Rezultati otkrivaju pet tematskih cjelina: visoku učestalost korištenja (4–6 sati dnevno), dominantnu upotrebu za zabavu i društvene mreže, obrasce socijalne izolacije tokom odmora, znake digitalne ovisnosti, te iznenađujuće razvijenu sposobnost samoregulacije izraženu metaforom „lične vage“. Rad predstavlja doprinos razumijevanju uloge mobilnih uređaja kao potencijalnog činioca rizika u socijalnom i vaspitno-obrazovnom razvoju mladih te nudi smjernice za preventivne intervencije u školskom kontekstu.*

Ključne riječi: *mobilni telefon, ponašanje učenika, digitalne navike, nomofobija, fabing.*

Uvod

Digitalna revolucija dvadesetprvog vijeka fundamentalno je promijenila način na koji djeca i mladi komuniciraju, uče i provode slobodno vrijeme. Pametni telefon, kao najrasprostranjeniji i najpristupačniji digitalni uređaj, postao je neodvojivi dio svakodnevice savremenog učenika. Prema najnovijim podacima Instituta za obrazovne nauke SAD-a (IES, 2025), više od polovine direktora javnih škola smatra da mobilni telefoni negativno utiču na akademski učinak učenika, dok čak 72% procjenjuje da štete mentalnom zdravlju, a 73% — pažnji i koncentraciji.

Međunarodne organizacije sve glasnije upozoravaju na rizike nekontrolisane upotrebe pametnih telefona u školskom okruženju. UNESCO je u svom izvještaju Global Education Monitoring Report 2023: Technology in Education nedvosmisleno preporučio zabranu mobilnih telefona u školama, ističući da ovi uređaji ometaju učenje i negativno utiču na dobrobit učenika (UNESCO, 2023). Do

[18] drazenko.jorgic@ff.unibl.org

[19] david.blagojevic@student.ff.unibl.org

marta 2026. godine, zabrane telefona u školama uvedene su u 114 obrazovnih sistema — 58% zemalja svijeta, što predstavlja značajan porast u odnosu na svega 24% u junu 2023. (UNESCO, 2025). Regionalni kontekst jugoistočne Evrope karakterišu slična kretanja. U Republici Srbiji su 2024. godine usvojene smjernice Zavoda za vrednovanje kvaliteta obrazovanja i vaspitanja, dok je Republika Hrvatska najavila zabranu korištenja telefona tokom nastave od školske 2025/2026. godine.

Teorijski okvir ovog istraživanja utemeljen je na Bronfenbrenerovoj teoriji ekoloških sistema, koja ljudski razvoj posmatra kao dinamički proces interakcije pojedinca sa ugnježdenim sistemima okruženja — od mikrosistema (porodica, škola, vršnjačka grupa) do makrosistema (kulturne norme, zakonodavstvo). Johnson i Puplampu (2008) proširili su ovaj model konceptom tehno-podsistema, koji obuhvata interakciju djeteta s informaciono-komunikacionim tehnologijama kao distinktivnu razvojnu dimenziju. U novije vrijeme, Navarro i Tudge (2023) predložili su neoekološku teoriju koja razlikuje fizičke i virtualne mikrosisteme, čime se otvara prostor za teorijski utemeljeno istraživanje digitalno posredovanog ponašanja u školskom okruženju.

Empirijska istraživanja upotrebe pametnih telefona u školama konzistentno ukazuju na nekoliko dominantnih obrazaca ponašanja. Tokom nastave, učenici najčešće koriste telefone za praćenje društvenih mreža, razmjenu poruka i pasivnu konzumaciju video-sadržaja, što predstavlja tipično ometajuće ponašanje (Flanigan i Babchuk, 2022). Amez i Baert (2020) su u sistematskom pregledu literature utvrdili da upotreba pametnih telefona negativno korelira s akademskim postignućem, mada naglašavaju metodološke izazove u utvrđivanju kauzalnosti. Ovi nalazi upotpunjuju se rezultatima istraživanja školskih intervencija usmjerenih ka smanjenju ekranskog vremena, čija meta-analiza (Lai i dr., 2025) ukazuje na skromne ali statistički značajne efekte.

Koncept fabinga (phubbing) — prakse ignorisanja prisutnih osoba zarad korištenja telefona — u posljednjim je godinama prerastao u predmet intenzivnog naučnog interesovanja. Barbed-Castrejón i saradnici (2024) utvrdili su visoku prevalenciju fabinga među učenicima osnovnih i srednjih škola, dok su Liu i saradnici (2024) empirijski potvrdili da fabing kod adolescenata značajno predviđa depresivne simptome, pri čemu kvalitet vršnjačkih odnosa i frustracija psiholoških potreba djeluju kao serijalni medijatori.

Posebno zabrinjavajući aspekt savremene upotrebe pametnih telefona među mladima predstavlja nomofobija (no-mobile-phone phobia) — anksioznost i nelagodnost koju pojedinac osjeća kada nije u mogućnosti koristiti ili pristupiti svom pametnom telefonu. Istraživanja pokazuju da značajan procenat adolescenata ispoljava umjerenu do tešku nomofobiju (Caba-Machado et al., 2023), dok Pedrero-Pérez i saradnici (2024) upozoravaju na postojanje subpopulacije djece sa teškom nomofobijom koja zahtijeva posebnu pažnju.

Širem sagledavanju problematike doprinose i sistematski pregledi literature o ekranskom vremenu i mentalnom zdravlju djece i adolescenata. Stiglic i Viner (2019), u često citiranom pregledu, ustanovili su da je produženo ekransko vrijeme povezano s problemima pažnje, poremećajima izvršnih funkcija, slabijim akademskim rezultatima i depresivnim simptomima. Campbell i saradnici (2024), u opsežnom pregledu literature, zaključili su da su dokazi o efektima zabrane telefona u školama mješoviti, te da je potrebno više istraživanja.

Uprkos rastućem korpusu kvantitativnih istraživanja, kvalitativne studije koje istražuju perspektivu samih učenika — njihova iskustva, motive, emocije i razumijevanje sopstvenog ponašanja — ostaju relativno malobrojne, posebno u kontekstu jugoistočne Evrope (Campbell et al., 2024; Gath et al., 2024). Ova praznina je posebno značajna imajući u vidu da upravo učenici posjeduju neposredni uvid u kontekstualne činioce koji oblikuju njihovo ponašanje s telefonima — uvid koji kvantitativni instrumenti teško mogu u potpunosti zahvatiti (Darbyshire et al., 2005; Gibson, 2012).

Polazeći od opisanih teorijskih i empirijskih polazišta, cilj ovog rada je da kvalitativnom metodom fokus grupe istraži i opiše obrasce ponašanja učenika osnovne škole pri korištenju mobilnih telefona tokom nastave i odmora. Konkretno, istraživanje je usmjereno na tri istraživačka pitanja:

(1) Kakvi su obrasci korištenja mobilnih telefona učenika osnovne škole tokom nastave i odmora?

(2) Koje socijalne dinamike i vršnjački pritisci oblikuju korištenje telefona u školskom okruženju?

(3) Kako učenici percipiraju sopstvenu upotrebu telefona i mogućnosti samoregulacije?

Metod

Cilj i istraživački pristup

Ovo istraživanje zasnovano je na kvalitativnom istraživačkom pristupu deskriptivnog tipa (Creswell i Creswell, 2018). Cilj istraživanja je opisati i razumjeti obrasce ponašanja učenika osnovne škole pri korištenju mobilnih telefona tokom nastave i odmora, sa posebnim fokusom na motivaciju, socijalnu dinamiku, emocionalne reakcije i stavove učenika prema preventivnim mjerama. Kvalitativni pristup odabran je jer omogućava dubinski uvid u subjektivna iskustva i značenja koja učenici pridaju sopstvenom ponašanju, čime se nadopunjuje postojeća kvantitativna evidencija.

Učesnici

U istraživanju je učestvovalo pet učenika jedne osnovne škole u Republici Srpskoj. Učenici su bili uzrasta VI i IX razreda, uzrast 11 i 15 godina), čime je obezbijeđena varijabilnost u perspektivama i iskustvima. Uzorak je formiran metodom namjernog uzorkovanja (purposive sampling), uz kriterijume: posjedovanje pametnog telefona, dobrovoljnost učešća i pisana saglasnost roditelja. Škola je odabrana namjerno, na osnovu dostupnosti i saradnje školske uprave. Veličina uzorka od pet učesnika uslovljena je fokusom na dubinsku analizu unutar jedne fokus grupe, što je u skladu s preporukama za kvalitativna istraživanja sa djecom (Gibson, 2012; Morgan, 2018). Iako manji uzorci ograničavaju širinu tematskog raspona, oni omogućavaju detaljniji i bogatiji uvid u individualna iskustva.

Instrument

Podaci su prikupljeni putem polustrukturisanog grupnog intervjua u okviru fokus grupe. Instrument je posebno konstruisan za potrebe ovog istraživanja (Jorgić i Blagojević, 2026) i sadrži 11 glavnih pitanja sa pripadajućim potpitanjima i podsticajima za moderatora, raspoređenih u šest tematskih cjelina: (1) uvodni dio — digitalne navike i opšti obrasci korištenja, (2) upotreba telefona za vrijeme nastave, (3) upotreba telefona za vrijeme odmora, (4) ponašanje vršnjaka i socijalna dinamika, (5) digitalna ovisnost i rizična ponašanja, te (6) stavovi prema preventivnim intervencijama i samoregulaciji. Instrument je razvijen na osnovu relevantne literature i prilagođen uzrastu ispitanika (Darbyshire et al., 2005; Kirk, 2007).

Postupak prikupljanja podataka

Fokus grupa je sprovedena u školskoj 2025/2026. godini, u prostorijama odabrane osnovne škole, u vrijeme koje je odgovaralo učenicima i bilo usklađeno sa školskim rasporedom. Prije početka istraživanja, pribavljena je pisana saglasnost roditelja ili staratelja svih učesnika, kao i usmena saglasnost samih učenika. Fokus grupu je moderirao jedan od autora istraživanja. Sesija je audio snimljena uz prethodno informisanje učesnika o svrsi snimanja i načinu zaštite podataka. Atmosfera

tokom fokus grupe bila je opuštena, a moderator je primjenjivao tehnike prilagođene radu s djecom (Gibson, 2012), uključujući korištenje podsticajnih pitanja, poštovanje pauza i nedirektivno navođenje razgovora.

Obrada podataka

Audio snimak fokus grupe je transkribovan verbatim, uz bilježenje parajezičkih elemenata (smijeh, pauze, nelagoda, uzbuđenje). Transkript je analiziran metodom tematske analize (Braun i Clarke, 2006), koja je obuhvatila šest faza: upoznavanje s podacima, generisanje inicijalnih kodova, traženje tema, provjera tema u odnosu na kodirane izvode i cjelokupni skup podataka, definisanje i imenovanje tema, te pisanje izvještaja. Oba autora su nezavisno kodirala transkript, a zatim je sprovedena međusobna provjera kodova s ciljem postizanja konsenzusa. Neslaganja su rješavana diskusijom do postizanja zajedničkog dogovora.

Etička razmatranja

Istraživanje je sprovedeno u skladu s etičkim standardima istraživanja s maloljetnim ispitanicima (Kirk, 2007). Pored pisane saglasnosti roditelja, pribavljena je i usmena saglasnost samih učenika (assent). Učešće je bilo u potpunosti dobrovoljno. Podaci su čuvani u anonimnom obliku; audio snimak je šifriran i pohranjen na zaštićenom uređaju. U izvještavanju o rezultatima koriste se isključivo kodne oznake (Učenik 1–5) bez ikakvih informacija koje bi mogle otkriti identitet učesnika.

Refleksivnost istraživača

Istraživači su svjesni potencijalne pristrasnosti koja proizlazi iz svoje profesionalne uloge u obrazovnom sistemu i prethodnog istraživačkog angažmana na temu upotrebe telefona u školama. Moderator fokus grupe nema direktan pedagoški odnos s učesnicima, čime je smanjen rizik davanja socijalno poželjnih odgovora. Ipak, grupna dinamika fokus grupe, koja se sprovodi u školskom okruženju o ponašanju koje je dijelom regulisano školskim pravilima, mogla je uticati na spremnost učesnika da otvoreno govore o sopstvenom kršenju pravila. Ovaj rizik djelimično je ublažen stvaranjem neformalnog okruženja, ali ga treba uzeti u obzir pri interpretaciji nalaza.

Rezultati

Analizom transkripta fokus grupe sprovedene sa pet učenika osnovne škole u Republici Srpskoj identifikovano je pet tematskih cjelina koje sveobuhvatno oslikavaju obrasce ponašanja učenika pri korištenju mobilnih telefona u školskom kontekstu: (1) učestalost i sadržaj korištenja mobilnog telefona, (2) obrasci korištenja za vrijeme nastave, (3) korištenje telefona za vrijeme odmora i socijalne dimenzije, (4) rizična ponašanja i znaci digitalne ovisnosti, te (5) stavovi učenika o preventivnim intervencijama i samoregulaciji.

Učestalost i sadržaj korištenja mobilnog telefona

Učesnici fokus grupe izvijestili su o značajno visokoj učestalosti dnevnog korištenja mobilnog telefona. Prijavljeno dnevno vrijeme provedeno na telefonu kretalo se u rasponu od četiri do šest sati (Učenik 2: „četiri sata“; Učenik 3: „možda pet-šest sati“). Sadržaji korištenja pretežno su usmjereni na zabavu i socijalnu interakciju: učesnici su najčešće navodili praćenje društvenih mreža (TikTok, Instagram, YouTube), igranje mobilnih igara (često uz istovremeno komuniciranje s prijateljima), razmjenu poruka i, u manjoj mjeri, slušanje muzike.

Upoređujući korištenje u školi i kod kuće, učesnici su gotovo jedinstveno istakli da je upotreba telefona kod kuće znatno intenzivnija. Učenik 1 je to pregnantno sažeo: „Razlika je zato što ja kad dođem iz škole odmah uzmem telefon, a u školi možda uzmem jednom samo da vidim koliko je sati.“ Učenik 2 je ovu razliku pripisao strukturnim ograničenjima: „U školi ne koristim često jer nemam neke mogućnosti da koristim.“

Obrasci korištenja mobilnog telefona za vrijeme nastave

Učesnici su svoju ličnu upotrebu telefona za vrijeme nastave svodili pretežno na provjeravanje koliko je sati. Učenik 4 je to lakonski rezimirao: „Samo je bitno koliko je sati.“ Međutim, učesnici su opisali učestalo ponašanje drugih učenika koje uključuje korištenje telefona za snimanje, fotografisanje, praćenje društvenih mreža i razmjenu poruka. Učenik 3 je opisao situaciju u kojoj su vršnjaci snimali razrednu situaciju i objavili snimak na društvene mreže: „Snimali su, to objavili na TikTok. To je zapravo malo i tužno.“ Uočljiva je tendencija da učesnici vlastitu upotrebu minimizuju, dok opisuju značajno intenzivnije korištenje kod vršnjaka — obrazac koji može odražavati pristrasnost socijalne poželjnosti.

Posebno indikativan nalaz tiče se percipirane nepravde u primjeni pravila. Učenik 5 je podijelio iskustvo u kome mu je ocjena snižena jer je telefon ostao vidljiv tokom pisane provjere, iako je uređaj u tom trenutku bio isključen i neupotrebljavan: „Meni je stvarno značilo to... a telefon bio ugašen. Ja se ne bih time koristila na kontrolnom, imam dovoljno znanja za to.“ Ovaj nalaz ukazuje na percepciju nedosljedne primjene pravila koja može podrivati legitimnost regulatornog sistema.

Korištenje telefona za vrijeme odmora i socijalne dimenzije

Za vrijeme malih odmora, upotreba telefona postaje gotovo univerzalna praksa. Učenik 5 je to opisao neposredno: „Svi uzmu telefon na malom odmoru. Ja isto i prva uzmem.“ Učenik 4 je opisao specifičnu socijalnu dinamiku u kojoj se mala grupa učenika okuplja oko jednog uređaja: „Mi smo ekipa od pet šest momaka... Gledam samo taj telefon i to je to.“

Poseban nalaz tiče se socijalne izolacije povezane s upotrebom telefona u vrijeme odmora. Učesnici iz dvaju odjeljenja potvrdili su postojanje vršnjaka koji se povlače s uređajima i odbijaju socijalnu interakciju uprkos pozivima. Učenik 5 je opisao ponavljajući obrazac: „Imamo jednu djevojku u odjeljenju, ja joj pridem, zovem je da izađe, ona samo šeta po hodniku i gleda telefon. Neće nikome da priđe.“

Vršnjački pritisak u vezi s digitalnom dostupnošću takođe je identifikovan kao relevantan činilac. Učenik 4, kod koga je aktivna roditeljska kontrola, izvijestio je o ismijavanju vršnjaka zbog toga: „Često me zezaju kao: ‘Roditelji su strogi’“ — nagovještavajući da je neprekidna digitalna dostupnost normativno očekivanje u vršnjačkoj grupi.

Rizična ponašanja i znaci digitalne ovisnosti

Gotovo svi učesnici potvrdili su da su na digitalnim platformama nailazili na sadržaje koje ocjenjuju kao neprikladne za svoj uzrast, uz napomenu da je takvih sadržaja „dosta stvarno groznih“ (Učenik 5). Reakcije su bile različite: Učenik 5 opisao je aktivnu strategiju izbjegavanja — „Ja to automatski preskočim, ne bih da gledam takve stvari.“ Učenik 3, s druge strane, opisao je normalizaciju: „Navikao sam na te stvari, ni ne obraćam pažnju.“

Znaci digitalne ovisnosti i posredne nomofobije uočljivi su u nekolicini opisanih obrazaca ponašanja. Učenik 4 je opisao vršnjaka kod koga gubitak u mobilnim igrama izaziva agresivne ispade u fizičkom

prostoru: „Uzme jako i iz sve snage lupa šakom i šuta stolicu... jednom je prevrnuo stolicu, pa nekome palo na nogu.“ Učenik 5 je opisao vršnjakinju za koju je „telefon njen život“ i kod koje je uočljivo potpuno povlačenje iz socijalnih interakcija zarad korištenja uređaja.

Stavovi učenika o preventivnim intervencijama i samoregulaciji

Učesnici su pokazali značajan nivo refleksivnosti u pogledu sopstvene i vršnjačke upotrebe telefona. Na pitanje o obrazovnim programima za smanjenje upotrebe telefona, Učenik 3 je zauzeo autonomno-orijentisan stav: „Mislim da bi svako sam trebao da shvati koliko mu je dosta.“ Učenik 5 je istovremeno prepoznao vrijednost i ograničenja školske regulative: „Ja mislim da ne bi trebali da se potpuno oduzimaju telefoni u školi. Ali mislim da je dobro što je zabrana.“

Samoregulacija je identifikovana kao primarni mehanizam kontrole upotrebe telefona, a vanjska kontrola percipirana je kao manje efikasna, naročito kada nije praćena unutrašnjim uvjerenjem. Učenik 5 je to uobličio metaforom lične vage: „Mi samo trebamo napraviti neku... našu mjeru, koliko ćemo koristiti telefon. Da sami znamo kad je dosta.“ Ova metafora, spontano artikulisana od strane učesnika, sugerira da čak i učenici mlađeg adolescentskog uzrasta posjeduju sposobnost metakognitivne refleksije o sopstvenom digitalnom ponašanju.

Ukupno posmatrano, nalazi fokus grupe otkrivaju složen i nijansiran odnos učenika osnovne škole s mobilnim telefonom: učesnici pokazuju svijest o rizicima, prepoznaju obrasce ovisnosti kod sebe i drugih te u načelu vrednuju samokontrolu i postojeća pravila. Istovremeno, kontekstualni pritisci vršnjačke grupe, sveprisutnost digitalnih sadržaja i nedovoljna dosljednost u primjeni školskih pravila stvaraju okruženje u kome se refleksivnost teško prevodi u dosljedno ponašanje.

Diskusija

Nalazi ovog istraživanja u cjelini korespondiraju sa savremenom međunarodnom literaturom o upotrebi mobilnih telefona u školskom kontekstu, istovremeno donoseći vrijedne nijanse karakteristične za lokalni kontekst jugoistočne Evrope.

Centralno pitanje koje rezultati postavljaju tiče se unutrašnje proturječnosti u ponašanju učenika. Učesnici fokus grupe demonstrirali su visok nivo refleksivnosti te su u načelu jasno imenovali rizike prekomjerne upotrebe telefona, no istovremeno su opisivali ponašanja koja su u direktnoj tenziji s tom sviješću. Ovaj raskorak između znanja i ponašanja — koji razvojna psihologija prepoznaje kao fenomen tipičan za rani adolescentski period — sugeriše da kognitivna svjesnost, iako neophodan, nije dovoljan uslov za bihevioralnu promjenu. Metafora „lične vage“ kojom je jedan od učesnika opisao optimalno upravljanje upotrebom telefona ilustruje ono što razvojna psihologija naziva adaptivnom samoregulacijom — sposobnost pojedinca da fleksibilno usklađuje sopstveno ponašanje s kontekstualnim zahtjevima.

Obrasci korištenja telefona tokom nastave, koje su opisivali učesnici, konzistentni su s nalazima Gath i saradnika (2024) i Amez i Baert (2020). Dosada i gubitak koncentracije identifikovani su kao primarni okidači upotrebe telefona u nastavnom procesu, što ukazuje na to da mobilni telefon služi manje kao namjeran izbor, a više kao podrazumijevani odgovor na neangažovanost u pedagoškom procesu. Flanigan i Babchuk (2022) dokumentuju sličan obrazac iz nastavničke perspektive, opisujući digitalnu distrakciju kao sistemski problem koji zahtijeva strukturne, a ne samo disciplinske odgovore.

Posebno analitički zahtjevan segment rezultata odnosi se na socijalnu dimenziju upotrebe telefona za vrijeme odmora. Opisani obrasci socijalne izolacije, u kojima učenici namjerno odbijaju vršnjačku interakciju zarad digitalne aktivnosti, predstavljaju empirijsku potvrdu fenomena fabinga u školskom

mikrosistemu. Nalazi su kompatibilni s rezultatima Liu i saradnika (2024), koji su utvrdili da fabing kod adolescenata značajno predviđa depresivne simptome putem narušavanja kvaliteta vršnjačkih odnosa. Barbed-Castrejón i saradnici (2024) dodatno potvrđuju visoku prevalenciju fabinga među učenicima.

U pogledu nomofobije, rezultati ovog istraživanja donose zanimljivo odstupanje od dominantnih nalaza u literaturi. Dok kvantitativna istraživanja izvještavaju o visokom procentu adolescenata s umjerenom do teškom nomofobijom (Caba-Machado et al., 2023; Pedrero-Pérez et al., 2024), naši učesnici nisu ispoljili izrazitu anksioznost pred hipotetičkim scenarijem gubitka pristupa telefonu, već su ispoljavali pragmatičan, gotovo racionalan odnos prema toj mogućnosti. Ovo odstupanje može se objasniti na dva načina: prvo, kvalitativni format omogućava elaboriraniju i kontekstualno bogatiju artikulaciju stavova nego što to dopuštaju standardizovani upitnici; drugo, grupna dinamika fokus grupe mogla je potaknuti samoprezentacijski obrazac u kome je iskazivanje anksioznosti zbog telefona percipirano kao socijalno nepoželjno pred vršnjacima.

Neoekološka teorija (Navarro i Tudge, 2023) sugeriše da ni najefikasniji individualni preventivni program neće dati trajne efekte ukoliko mezosistemski faktori ostanu nepromijenjeni. Vršnjačka norma neprekidne digitalne dostupnosti, koja je u ovom istraživanju jasno identifikovana kao socijalni pritisak, djeluje kao snažan kontraregulatorni mehanizam koji podriva individualne kapacitete samoregulacije. Ovi nalazi korespondiraju sa sistematskim pregledom školskih intervencija za smanjenje ekranskog vremena (Lai et al., 2025), koji ukazuje na skromne efekte programa fokusiranih isključivo na individualno ponašanje.

Posebno je indikativna diskrepancija u primijenjenoj regulatornoj kulturi o kojoj su učesnici svjedočili. Percipirana nepravda u primjeni školskih pravila nije tek anegdota — istraživanja dosljedno pokazuju da percepcija pravednosti regulatornog sistema značajno utiče na spremnost učenika da se pridržavaju pravila. Campbell i saradnici (2024) u svom pregledu naglašavaju da efektivnost zabrane telefona zavisi ne samo od postojanja pravila, već i od načina na koji se ta pravila primjenjuju i komuniciraju.

Ograničenja istraživanja

Neophodno je reflektovati na metodološka ograničenja istraživanja. Uzorak od pet učenika jedne škole u Republici Srpskoj ne može biti osnova za generalizacije, što je uostalom i odlika kvalitativnih deskriptivnih studija. Fokus grupa, kao metoda, nosi rizik grupne dinamike koja može suzbiti ili inducirati određene odgovore (Morgan, 2018), a činjenica da su učesnici razgovarali o ponašanjima koja su dijelom regulisana školskim pravilima uvodi rizik pristrasnosti socijalne poželjnosti. Takođe, mali broj učesnika onemogućava procjenu tematske zasićenosti — moguće je da bi uključivanje dodatnih učesnika otvorilo nove tematske cjeline. Buduća istraživanja trebalo bi da uključe više škola, veći i raznovrsniji uzorak, longitudinalnu komponentu i triangulaciju podataka putem višestrukih metoda — uključujući individualne intervjue, opservaciju i dnevnike korištenja telefona.

Zaključak

Nalazi ovog istraživanja ukazuju na potrebu za integrisanim, višerazinskim pristupom koji adresira individualne digitalne kompetencije učenika, kvalitet pedagoškog procesa koji smanjuje dosadu i dezangažovanost, mezosistemske norme vršnjačke dostupnosti, kao i dosljednost i pravednost u primjeni školskih pravila o korištenju telefona. Umjesto simplifikovanog binarnog pristupa „zabraniti ili dozvoliti“, rezultati sugerišu da je najproduktivniji put podrška razvoju adaptivne samoregulacije unutar jasnog, pravednog i dosljedno primjenjivanog regulatornog okvira.

Metafora „lične vage“, spontano artikulisana od strane učesnika ovog istraživanja, možda najbolje sažima željeni ishod: ne potpunu eliminaciju digitalne tehnologije iz života mladih, već razvoj sposobnosti svjesnog i autonomnog upravljanja sopstvenim digitalnim ponašanjem. Upravo u tom pravcu trebale bi se kretati i buduće obrazovne politike i preventivni programi — ne samo u Republici Srpskoj, već i u širem regionu jugoistočne Evrope koji se suočava s istim izazovima.

Literatura

Amez, S., & Baert, S. (2020). Smartphone use and academic performance: A literature review. International Journal of Educational Research, 103, 101618. https://doi.org/10.1016/j.ijer.2020.101618

Barbed-Castrejón, N., Navaridas-Nalda, F., Mason, O., & Ortuño-Sierra, J. (2024). Prevalence of phubbing behaviour in school and university students in Spain. Frontiers in Psychology, 15, 1396863. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2024.1396863

Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. Qualitative Research in Psychology, 3(2), 77–96. https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa

Caba-Machado, V., Machimbarrena, J. M., Díaz-López, A., Sevilla-Fernández, D., Pérez-Sancho, C., & González-Cabrera, J. (2023). Nomophobia Questionnaire Short-Form: Psychometric properties and longitudinal association with anxiety, stress, and depression in adolescents. International Journal of Human–Computer Interaction, 40(17), 4585–4595. https://doi.org/10.1080/10447318.2023.2215626

Campbell, M., Edwards, E. J., Pennell, D., Poed, S., Lister, V., Gillett-Swan, J., Kelly, A., Zec, D., & Nguyen, T.-A. (2024). Evidence for and against banning mobile phones in schools: A scoping review. Journal of Psychologists and Counsellors in Schools, 34(3), 242–265. https://doi.org/10.1177/20556365241270394

Creswell, J. W., & Creswell, J. D. (2018). Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches (5th ed.). SAGE Publications.

Darbyshire, P., MacDougall, C., & Schiller, W. (2005). Multiple methods in qualitative research with children: More insight or just more? Qualitative Research, 5(4), 417–436. https://doi.org/10.1177/1468794105056921

Flanigan, A. E., & Babchuk, W. A. (2022). Digital distraction in the classroom: Exploring instructor perceptions and reactions. Teaching in Higher Education, 27(3), 352–370. https://doi.org/10.1080/13562517.2020.1724937

Gath, M. E., Monk, L., Scott, A., & Gillon, G. T. (2024). Smartphones at school: A mixed-methods analysis of educators’ and students’ perspectives on mobile phone use at school. Education Sciences, 14(4), 351. https://doi.org/10.3390/educsci14040351

Gibson, J. E. (2012). Interviews and focus groups with children: Methods that match children’s developing competencies. Journal of Family Theory & Review, 4(2), 148–159. https://doi.org/10.1111/j.1756-2589.2012.00119.x

IES — Institute of Education Sciences. (2025). More than half of public school leaders say cell phones hurt academic performance. National Center for Education Statistics. https://ies.ed.gov/learn/press-release/more-half-public-school-leaders-say-cell-phones-hurt-academic-performance

Johnson, G. M., & Puplampu, K. P. (2008). Internet use during childhood and the ecological techno-subsystem. Canadian Journal of Learning and Technology, 34(1), 19–28. https://doi.org/10.21432/T2CP4T

Jorgić, D., & Blagojević, D. (2026). Između ekrana i učionice: obrasci ponašanja učenika pri korištenju mobilnih telefona tokom nastave i odmora [Instrument za fokus grupu — polustrukturisani intervju]. Filozofski fakultet, Univerzitet u Banjoj Luci.

Kirk, S. (2007). Methodological and ethical issues in conducting qualitative research with children and young people: A literature review. International Journal of Nursing Studies, 44(7), 1250–1260. https://doi.org/10.1016/j.ijnurstu.2006.08.015

Lai, C., Liu, Y., & Luo, L. (2025). The effectiveness of school-based interventions for reducing screen time: A systematic review and meta-analysis. Child and Adolescent Mental Health, 30(2), 223–237. https://doi.org/10.1111/camh.70022

Liu, Z., Zhang, M., & Wang, J. (2024). Linking adolescents' phubbing to depression: The serial mediating effects of peer relationship quality and psychological need frustration. Frontiers in Public Health, 12, 1420151. https://doi.org/10.3389/fpubh.2024.1420151

Morgan, D. L. (2018). Focus groups. U U. Flick (ur.), The SAGE handbook of qualitative data collection (str. 250–263). SAGE Publications. https://doi.org/10.4135/9781526416070

Navarro, J. L., & Tudge, J. R. H. (2023). Technologizing Bronfenbrenner: Neo-ecological theory. Current Psychology, 42, 19338–19354. https://doi.org/10.1007/s12144-022-02738-3

Pedrero-Pérez, E. J., Morales-Alonso, S., & Rodríguez-Romo, G. (2024). Mapping severe child nomophobia with hierarchical clustering and ROC. Psychology Research and Behavior Management, 17, 1047–1059. https://doi.org/10.2147/PRBM.S532429

Stiglic, N., & Viner, R. M. (2019). Effects of screentime on the health and well-being of children and adolescents: A systematic review of reviews. BMJ Open, 9(1), e023191. https://doi.org/10.1136/bmjopen-2018-023191

UNESCO. (2023). Global Education Monitoring Report 2023: Technology in education — A tool on whose terms? UNESCO Publishing. https://doi.org/10.54676/UZQV8501

UNESCO. (2025). Phone bans in schools are spreading worldwide as the policy debate rages on. Global Education Monitoring Report Blog. https://www.unesco.org/gem-report/en/articles/phone-bans-schools-are-spreading-worldwide-policy-debate-rages

BETWEEN SCREENS AND CLASSROOMS: PATTERNS OF STUDENT BEHAVIOUR IN MOBILE PHONE USE DURING LESSONS AND BREAKS

Abstract: *The mobile phone has become an omnipresent element of contemporary school life. Despite increasingly frequent institutional bans and recommendations from international organizations to restrict smartphone use in educational settings, children and adolescents continue to use these devices in various situations — from monitoring social media during lessons to withdrawing into digital isolation during breaks. The theoretical framework of this paper is grounded in the eco-behavioural and socio-ecological approach (Bronfenbrenner), drawing upon contemporary literature on nomophobia, digital addiction, and phubbing. The research was conducted using the qualitative focus group method with five students of varying ages from one primary school in the Republic of Srpska. The results reveal five thematic areas: high frequency of use (4–6 hours daily), dominant use for entertainment and social media, patterns of social isolation during breaks, signs of digital addiction, and a surprisingly developed capacity for self-regulation expressed through the metaphor of a "personal scale." The paper contributes to the understanding of the role of mobile devices as a potential risk factor in the social and educational development of young people, and offers guidelines for preventive interventions in the school context.*

Keywords: *mobile phone, school, student behaviour, digital habits, nomophobia, phubbing, prevention.*